

Fagområde

Fagområdets officielle betegnelse

Laryngologi og foniatri

Baggrund

Det kliniske fagområde beskrives bredt, dels historisk dels funktionsmæssigt med vægt på områdets udgangspunkt, udvikling og aktuelle stade (med bidrag fra eventuelle samarbejdende specialer)

Ægypterne bragte allerede omkring 1600 før Kristi fødsel vidnesbyrd om stemmen og strubens lidelser på papyrus ruller. Renæssancen bidrog med beskrivelse af anatomiske, fysiologiske og patologiske forhold til en større forståelse af fagområdet og med opdagelsen af larynxspejlet i 1854 af Emauel Garcia, startede den moderne laryngologiske æra. I slutningen af det 19. århundrede udvikledes direkte laryngoskopi som operationsmetode. Med indførelsen af universel anæstesi i slutningen af 1950erne samt operationsmikroskopet er denne operationsmetode løbende blevet udviklet til den phonomikrokirurgiske teknik, vi kender i dag. Samtidigt blev den stroboskopiske undersøgelsesteknik udviklet i Danmark og indført internationalt. Dette indebar en betydelig forbedring af de diagnostiske muligheder. Med videostroboskopiens indførelse har muligheden for fotografisk dokumentation af de dynamiske forhold i larynx medført en sammensmeltning af den diagnostiske laryngologi og foniatrien. Siden 1980erne har man indført forskellige metoder til objektivisering af stemmekvaliteten. Computerbaseret stemmeanalyse er pga. den teknologiske udvikling i hastig fremmarch, men har ikke fundet sin endelige plads i den foniatriske diagnostik.

I Danmark er laryngologi og foniatri et integreret fagområde tilknyttet øre-, næse- og halsspecialiet. Fagområdet har i vekslende grad været en selvstændig funktion, men aldrig et grenspecialie. I 2002 blev Dansk Laryngologisk Selskab dannet af læger med en særlig interesse for laryngologi og foniatri (se www.dls.suite.dk) som et videnskabeligt delselskab under Dansk Selskab for Otolaryngologi – Hoved- og Halskirurgi (DSOHH).

Afgrænsning eller definition

Fagområdet beskrives i klinisk terminologi (forebyggelse, diagnostik, terapi, rehabilitering, palliation) og som videnskabelig aktivitet.

Fagområdet omfatter diagnostik, behandling, rehabilitering og opfølgning af lidelser i larynx og trachea samt neurofysiologiske lidelser, der påvirker larynx og/eller artikulationen. Laryngologien tager sigte på diagnostik af organiske lidelser i larynx og trachea (medfødte, infektiøse, reaktive, neoplastiske samt traumatiske lidelser) og kirurgisk behandling af disse. Foniatrien beskæftiger sig med stemmen og artikulationen, diagnostikken af stemme- og artikulations-lidelser samt den medicinske, kirurgiske og logopædiske behandling af disse. Maligne lidelser viderehenvises til de onkologiske behandlingscentre, som behandler i henhold til DAHANCA'S (Danish Head and Neck Cancer Group) protokoller. I udvalgte tilfælde vil maligne tilstande kunne behandles phonomikrokirurgisk eller ved hjælp af laser ved direkte laryngoskopi. Dette er aktuelt under overvejelse ved små, overfladiske, glottiske tumorer, idet internationale opgørelser viser kurativ effekt af primær kirurgi.

Stemmelidelser behandles i et tæt samarbejde med talepædagoger og logopæder. Før enhver stemmepatient tages i behandling skal der være foretaget en laryngologisk undersøgelse. Den nødvendige laryngologiske undersøgelse søges i disse år udvidet til at omfatte videostroboskopi og

objektiv stemmeanalyse. Samtidighedsprincippet – hvor audiologopæd/talepædagog og læge undersøger patienten samtidig - anbefales og praktiseres på nogle afdelinger i landet. Med dannelsen af Dansk Laryngologisk Selskab er der nu sat fokus på en videnskabelig beskrivelse af fagområdet, samt taget initiativer til forskningsmæssige opgaver.

Begrundelse

Behovet for fagområdet beskrives ud fra kriterier som:

- kliniske opgaver
- videnskabelig evidens
- organisatorisk udbredelse og betydning

Fagområdet dækker et stort – og stigende – behov for diagnostik og behandling af lidelser i larynx og stemmelidelser. En væsentlig årsag til det stigende behov er de stigende krav i samfundet til stemmens kvalitet i erhvervsmæssig sammenhæng - med krav om velfungerende stemmedannelse - samt til stemmens æstetik for professionelle stemmebrugere. Samtidigt er de kirurgiske muligheder for at afhjælpe visse larynxlidelser og stemmelidelser blevet forbedret (cyster, ødemer og noduli på stemmelæber samt stemmebåndslammelser eller atrofier) ligesom medicinsk behandling f. eks. af reflux har fundet sin plads i det terapeutiske spektrum. På grund af manglende mulighed for objektivisering af de laryngologiske og foniatiske forhold og dermed også manglende mulighed for at vurdere behandlingsresultater har det tidligere været vanskeligt at synliggøre fagområdet. Samtidigt har operationer uden anvendelse af phonomikrokirurgisk teknik tidligere medført, at mange patienter er blevet invalideret for livstid rent stemmemæssigt. De seneste landvindinger indenfor diagnostik (videostroboskopi og objektiv stemmeanalyse) og behandling (phonomikrokirurgi) har forbedret fagets muligheder. Der er imidlertid et stort behov for at opnå evidens for værdien af disse nye tiltag, hvorfor vi har fundet det nødvendigt at oprette Dansk Laryngologisk Selskab med det formål at udbrede kendskabet til de moderne undersøgelsesmetoder og behandlinger indenfor fagområdet samt øge evidensen for nytten af disse. Der vil blive etableret kliniske databaser, således at behandlingsresultaterne kan monitoreres og der skabes mulighed for kvalitetskontrol. Der er aktuelt etableret fuldt udbyggede laryngologiske/foniatiske enheder på alle universitetssygehuse samt på en del større centralsygehuse.

Organisatorisk og strukturel placering

Fagområdets placering i sundhedsvæsenet beskrives, herunder

- nødvendigt befolkningsgrundlag
- niveau i sundhedsvæsenet
- nødvendige samarbejdspartnere
- specialer involveret i fagområdets funktion

Det nødvendige befolkningsgrundlag for diagnostik og behandling af almindelige benigne lidelser og stemmelidelser er ca. 400.000 baseret på opgørelser fra hovedstadsregionen. Fagområdet er derfor repræsenteret på alle landets øre-, næse- og halsafdelinger, hvor behandlingen af benigne lidelser foregår på landets funktionsbærende afdelinger. Maligne lidelser og sjældne benigne lidelser behandles på afdelingerne med speciel kompetence, idet det nødvendige befolkningsgrundlag her er 1,6 millioner. Udredning af lidelser i larynx kan involvere patologer, neurologer, neurofysiologer, radiologer, lungemedicinere, gastroenterologer, thoraxkirurger og talepædagoger/logopæder. Endvidere kan diagnostik og behandling af patienter med dysartrier involvere pædiatere, psykologer, psykiatere og tandlæger. Behandlingsmæssigt ligger de større kirurgiske indgreb på larynx og trachea (f. eks. laryngectomier og operation for trachealstenoser) ind under området beskrevet af Dansk Selskab for Hoved-Hals Kirurgi. Den stemmemæssige rehabilitering varetages af talepædagoger/logopæder.

Lægelig kompetence

- Forudgående speciallægeuddannelse(r)
- Nødvendig klinisk uddannelse i brede termer¹
- Supplerende teoretisk uddannelse

Speciallægeautorisation i oto-, rhino-, laryngologi er en forudsætning for at kunne gå ind i området. En fagområdeekspert forventes i at have erhvervet særlig viden og kompetence vedrørende ætiologi, patologi, diagnostik, kirurgi og rehabilitering. Diagnostisk skal videostroboskopi og objektiv stemmeanalyse beherskes. Behandlingsmæssigt skal phonomikrokirurgi beherskes inklusiv laser behandling af larynxlidelser.

Kompetencen opnås ved ansættelse og deltagelse i det laryngologiske/foniatiske arbejde på en afdeling med en fuldt udbygget laryngologisk/foniatrisk enhed i 6 mdr.

Yderligere uddannelse indenfor området opnås ved deltagelse i internationale kurser, f. eks. årlige kurser og workshops arrangeret af European Laryngological Society, og internationale kongresser. Der er i Danmark en øget kursus aktivitet, som ikke mindst er stimuleret af Dansk Laryngologisk Selskab.

Internationale forhold

Fagområdets eksistens og organisering i andre lande

Fagområdet er organiseret på forskellig måde i Europa. I Sverige er foniatri et selvstændigt speciale, som nu er integreret med audiologi. Flere steder i Europa drives selvstændige klinikker inden for foniatri og laryngologi. Faget er på europæisk plan samlet i European Laryngological Society.

Supplerende uddannelsesvejledning

Henvisninger til selskabernes supplerende aktuelle uddannelsesvejledning

Se retningslinier fra Dansk Selskab for Otolaryngologi Hoved og Halskirurgi

Fagområdebeskrivelsen er udarbejdet af

Lægevidenskabelige selskaber involveret i udarbejdelse af fagområdebeskrivelsen

Dansk Selskab for Otolaryngologi, Hoved - og halskirurgi
Dansk Laryngologisk Selskab

¹ det er vigtigt, at de kompetencer, som skal erhverves, beskrives bredt som kompetenceområder og ikke detaljeret som i en egentlig målbeskrivelse i speciallægeuddannelserne. Det kan med fordel anføres, hvorledes de nævnte kompetencer i praksis kan opnås.